

Instytut Filologii Polskiej

Powstanie w 1950 roku Katedry Teorii Literatury było wynikiem rosnącego zainteresowania środowiska polonistycznego KUL problematyką z zakresu teorii i metodologii badań literackich. Duże znaczenie dla rozbudzenia tych zainteresowań miała działalność uniwersytecka profesorów Juliusza Kleinera (na KUL w latach 1944-1949, w tym czasie powstały rozprawy zamieszczone potem w Studiach z zakresu teorii literatury, Lublin 1956) i Marii Dłuskiej (1944-1950, wykłady i seminaria z wersologii oraz podstawowe dzieło Studia z historii i teorii wersyfikacji polskiej, t. 1-2, Kraków 1948-1950). Ich uczniowie z czasów lubelskich podjęli i rozwijali problematykę teoretyczną bądź to w ramach działalności naukowej na KUL (Maria Jasińska, Stefan Sawicki), bądź w innych ośrodkach naukowych (Zdzisława Kopczyńska, Tadeusz Kuryś, Lucylla Pszczołowska).

Szczególnie ważnym impulsem dla rozwoju teorii literatury na KUL było przybycie na tę uczelnię Ireny Sławińskiej (1950) i Czesława Zgorzelskiego (1949), wychowanków Uniwersytetu Wileńskiego, uczniów Stanisława Pigonia i Manfreda Kridla. To Irena Sławińska objęła utworzoną właśnie Katedrę Teorii Literatury i była jej pierwszym kierownikiem. Czesław Zgorzelski, znakomity historyk literatury, wieloletni kierownik Katedry Literatury Oświecenia i Romantyzmu KUL, stworzył i rozwinął wraz z uczniami (m.in. Ireneusz Opacki, Marian Maciejewski) szkołę badań historycznoliterackich, dając im mocne, teoretyczne podstawy, szczególnie w zakresie genologii historycznej.

Zainteresowania badawcze pierwszego kierownika Katedry Teorii Literatury, Ireny Sławińskiej, były rozległe i wielostronne. Niewątpliwie trzeba wskazać na dwa nurty tych zainteresowań, one bowiem określały charakter oraz zakres działalności naukowej i dydaktycznej katedry. Pierwszy nurt to przybliżanie środowisku polonistycznemu osiągnięć teorii i metodologii badań literackich za granicą, rzecz niezwykle istotna w czasach, gdy dostęp do literatury zagranicznej był bardzo ograniczony, a literaturoznawstwo krajowe pozostawało pod dużym ciśnieniem ideologii marksistowskiej. Drugi nurt zainteresowań badawczych Sławińskiej stanowiła teoria dramatu i metodologia badań nad dramatem. Nurt ten, rozwijany przez nią oryginalnie i systematycznie, zaowocował z czasem powstaniem Katedry Dramatu i Teatru (1976).

W 1976 po objęciu przez Irenę Sławińską nowo utworzonej Katedry Dramatu i Teatru, kierownictwo Katedry Teorii Literatury objął Stefan Sawicki, uczeń Juliusza Kleinera i Konrada Górskiego, w tym czasie autor cenionych studiów z zakresu wersyfikacji i monumentalnego studium z historii badań literackich Początki syntezy historycznoliterackiej w Polsce Warszawa

1969). Rozwijające się dawne i krystalizujące się nowe zainteresowania badawcze Sawickiego w okresie kierowania Katedrą Teorii Literatury można sprowadzić do pięciu kręgów problemowych, wpływających w istotny sposób na charakter i zakres pracy katedry. Są to: 1. Krąg problematyki metodologicznej, 2. Teoria dzieła literackiego, 3. Aksjologia literatury, 4. Problematyka sacrum w literaturze, 5. Badania nad twórczością Norwida. Rozwój badań nad dwoma ostatnimi kręgami problemowymi doprowadził z czasem do powstania odrębnych jednostek badawczych: Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Literaturą Religijną (1952), kierowanego wiele lat przez Marię Jasińską-Wojtkowską oraz Zakładu Badań nad Twórczością Cypriana Norwida (1985), kierowanego obecnie przez Józefa Fertę. Obie te placówki prowadzą ożywioną działalność naukową, bibliograficzną i edytorską.

W październiku 1999 roku Katedrę Teorii Literatury objął Władysław Panas, uczeń S. Sawickiego. W kręgu zainteresowań badawczych Panasa znalazły się semiotyka strukturalna (nawiązująca do tradycji tartuskiej szkoły semiotycznej), teoria interpretacji, problematyka styku i przenikania się kultur ze szczególnym uwzględnieniem kultury prawosławnej i żydowskiej na ziemiach polskich oraz twórczość Brunona Schulza i Józefa Czechowicza.

Od 1982 r. Katedra organizuje ogólnopolskie konferencje aksjologiczne. Odbyły się dotychczas cztery takie spotkania:

1. Wartościowanie i ocena w badaniach literackich, Lublin, 1982.
2. Problematyka aksjologiczna w nauce o literaturze, Lublin, 1988.
3. Interpretacje aksjologiczne, Lublin, 1994.
4. Aksjologiczne aspekty teorii interpretacji, 2001.

Materiały z tych sesji, a także kilka książek autorskich, opublikowane zostały w ramach prowadzonej przez Katedrę pod red. Stefana Sawickiego serii wydawniczej „Literatura w kręgu wartości”. Poza tym Katedra organizuje sesje monograficzne, poświęcone bądź to wybranemu zagadnieniu teoretycznemu, bądź jednemu z pisarzy XX wieku.